

ОЧІКУЮЧИ НА МІФ

КІНО

ТЕАТР

Кінофестивалі

Зовсім недавно, коли численні «залізні завіси» ізолювали нас від природних джерел творчих ідей і думок, передаючи один одному журнал, книжку, рукопис, ми супроводжували це магічною фразою: тільки на одну ніч.

Тепер, коли ми майже знищили власне виробництво кіно, коли фінансова криза примушує нас позбавлятися бажань, обмежувати мрії, передаючи вам наш фестиваль, ми кажемо: тільки на одну ніч.

Робочий матеріал в анімації — заготовки кадрів, пошуки динаміки персонажів, фази їхнього руху — виготовляється і переглядається на екрані в негативі. Так дешевше, бо не треба друкувати і проявляти позитив.

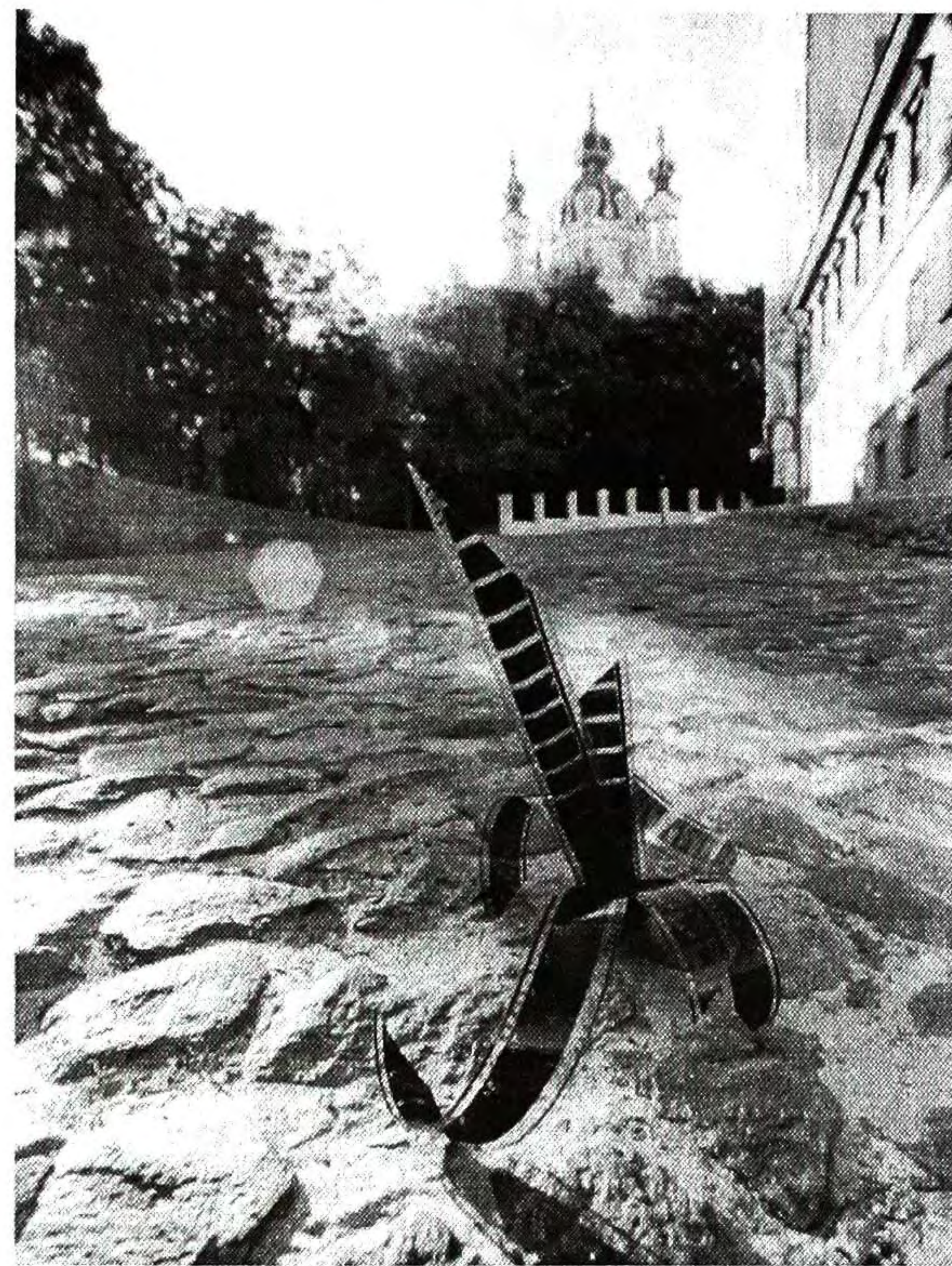
Фатальна криза нашого кіновиробництва скоро підштовхне нас до фестивалю негативів або фестивалю режисерських сценаріїв, а може і фестивалю нездійснених задумів.

«ВІДКРИТА НІЧ», мені здається — остання межа на шляху до втілення цього абсурду, межа, де камерний та дешевий фестиваль ще існує за своїм призначенням. «ВІДКРИТА НІЧ» показує наші фільми, збирає професіоналів, небайдужого глядача і журналістів, пропонуючи досить широкий спектр сучасного українського кіно-відеопроцесу та відображаючи наші проблеми, наші перспективи, можливості — в невеликому масштабі, в моделі.

Цього року фестиваль знову зібрав майже п'ятдесят назв окремих робіт або їхніх фрагментів, серед яких чотирнадцять позаконкурсні, в тому числі і ретроспектива, позичена на одну ніч у пані Історії Світового кіно (уривки з фільмів Сергія Параджанова, Юрія Іллєнка, Івана Миколайчука, Леоніда Осика).

Цього разу фестиваль знайшов фінансову підтримку, бо, яким би він не був дешевим, все одно — оренда, друк матеріалів, призи, інші питання — гроші. Ті, хто пішов нам назустріч, не були презентовані на фестивальному екрані, але їхній внесок дорівнює авторському і складається в окремі фестивальні титри:

Ганна Чміль (заступник Міністра культури та мистецтв

Фотокомпозиція
М.Іллєнка.

України); Олександр Биструшкін (начальник Головного управління культури міста Києва); Вячеслав Брюховецький (президент Національного університету «Києво-Могилянська академія»); Григорій Романюк (голова Держадміністрації Подільського району міста Києва); Віталій Малахов (головний режисер Театру на Подолі); Дмитро Капранов (керівник продюсерської агенції «Зелений пес»); Володимир Войтенко (головний редактор журналу «Кіно»); Володимир Горпенко (декан кінофакультету Київського інституту театрального мистецтва ім.Карпенка-Карого). Несподіваним сюрпризом було суттєве доповнення до призового фонду великої партії плівки «Kodak» (вартістю \$1500 USA), яку презентував Генеральний директор компанії Кодак-Україна Роберт Стаблбайн та керівник відділу професійного кіно Ірина Овдей.

Крім того, ми діяли в тісному контакті і вдячні Національній Раді з питань телебачен-

ня і радіомовлення та творчому об'єднанню «Mixt».

Члени оргкомітету Ірина Довженко, Наталя Горшунова, Марія Лебовка та Катерина Колібова, добре усвідомлювали, як непросто сьогодні надати допомогу, і саме тому хочеться, щоб наша громадськість знала тих, хто дбає про стан національної культури і підтримує її. Без їхньої участі фестиваль практично не мав шансів на свій Другий дубль.

Окрема подяка членам журі: Василю Цвіркунову (голова журі); Анастасії Атаманчук (студентка); Вірку Балею (композитор, диригент — США); Валерію Вітру (художник, музикант); Ірині Довженко (кінознавець); Богдану Жолдаку (письменник, драматург); Миколі Канішевському (головний редактор телевізійно-інформаційної агенції «Вікна»); Миколі Павлову (режисер); Давиду Черкаському (режисер).

Сподіваючись на продовження фестивалю, хотілося б окрес-

КІНО

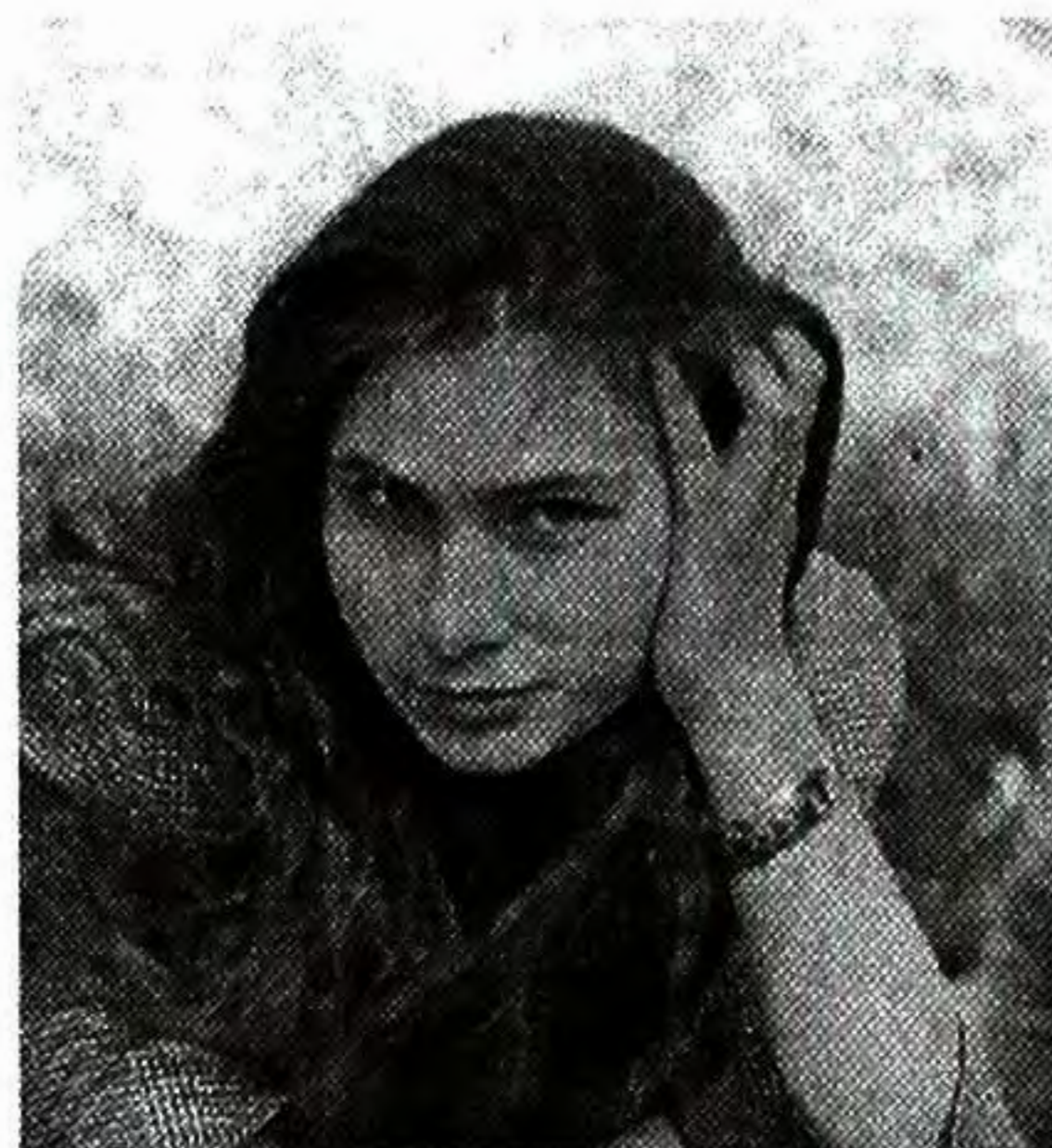
ТЕАТР

45

Кінорежисер
О. Самолєвська.

Студентка
кінофакультету
О.Яровенко.

лити його контури, можливості, тенденції.

Фестиваль відкритий усім персональним пропозиціям. Кожний, хто вважає свій творчий внесок вагомим, може претендувати на участь — режисер, актор, оператор... Для цього достатньо виявити своє бажання і запропонувати свій фільм або фрагмент з фільму на відеокасеті. На жаль, ця особливість регламенту поки що не працює на повну свою потужність. Хтось чекає запрошення, когось дивує така форма взаємин. Фестиваль сподівається на вашу ініціативу і не має жодного сумніву, що у кожного актора, у кожного оператора, режисера, композитора є фільм, епізод, кадр, який відповідає фестивалю амбіціям.

У цьому році наш регламент розширений позаконкурсною програмою «ПРЕМ'ЄРА ОДНОГО КАДРУ», кадру, який би був подією, посланням, незалежно від його тривалості, всесвітнього визнання чи невідомості. Ця програма була представлена в основному кадрами з фільмів вже згаданих відомих майстрів, хоча серед них не загубився і кадр із фільму «Зимно» (12 хвилин 55 секунд — режисер Олесь Санін).

Одна із фестивалю тенденцій потребує певної корекції, дипломатичних зусиль Оргкомітету, тому що парадоксальні грані «Відкритої ночі», нестандартна форма його існування та проведення дивує, насторожує, навіть віддаляє ту частину про-

фесіоналів, яка згадує минуле з його колишніми помпезними ритуальними кінофорумами. Відчувається, що не всім зручно поруч зі студентами серед ночі просто неба в умовах бліц-турніру, де фільм, тривалістю в одну хвилину — в конкурсній програмі.

Якось фатальна апатія чи, можливо, певні стереотипи поки що не всім дозволяють подарувати фестивалю одну свою ніч. Щодо концепції «Відкритої ночі», то вона спирається на прозорий аргумент: ми зробили все, щоб сучасний український професійний або студентський фільм мав змогу взяти участь в конкурсній програмі нашого кінофестивалю, бодай одним-двома фрагментами.

Тим більше, що іншої можливості для новонародженого фільму в Україні поки що нема, якщо це не дебют, що відповідає регламенту «Молодості», або не акторська робота для «Стожари». Загальновідомо, що ми — одна з країн світу, яка не має власного національного «дорослого» кінофестивалю. Я, наприклад, як режисер, жодного разу не брав участі в конкурсній програмі українського кінофестивалю. Винятком для мене був один рік (1974), коли я дебютував на «Молодості».

Другий дубль «Відкритої ночі» за регламентом майже не відрізнявся від Першого, хоча певні корективи розширили його можливості. Насамперед, ретроспективним наповненням. Саме НАПОВНЕННЯМ, тому що фрагменти з фільмів відомих майстрів не були ізольованими, навпаки — все відбувалося за законами єдності місця, часу, дії. Між сьогоднішнім і минулим, між новими формами існування кіно та його традиційними аргументами, між майстрами різних поколінь відбувся своєрідний діалог, який часом нагадував гостру і принципову полеміку.

Мені здається, в цьому суперництві не було однобічної поразки чи перемоги, бо нинішні студенти і професіонали, працюючи в складних, невизначених умовах, майже позбавлені будь-якої форми державної підтримки, виживають, незважаючи на суцільну забрудненість культурної атмосфери. В пам'яті залишилося чимало імен і назв, серед яких:

Надія Кошман («Фламінго»), Слава Попов («Потоки»), Настя Буковська («Де знаходиться

Бог?»), Оксана Чепелик («Очевидна невірогідність»), Ольга Самолєвська («Memento Vivere»), Артем Сінчило («Лист до щасливого солдата»), Наталя Чернишова («Казка про богиню Макошу»), Наталя Марченкова («Великі та маленькі»), Сергій Наталушко («Вікно»), Ганна Яровенко («Паства»), Ольга Леоненко («За крок до небуття»), Ірина Тімліна («Друге січня. Ранок»), Дамір Єналієв («Війна»), Віктор Глушков («Політ кульбабок»), Олесь Санін («Акварелі. Помста»), Галина Кувівчак, Анатолій Сахно («Крик»).

Фестиваль відзначив також операторські роботи Вадима Савицького («А я пливу» режисер Максим Паперник), В.Ількова (режисер Пасікова), акторів Вікторії Малекторович, Миколи Баклана, композитора Вадима Храпачова (режисер Алла Чурікова).

Майже всі ці імена — нові. Але їхній внесок, їхні кадри не загубилися серед кадрів відомих, вже згаданих режисерів.

Дистанція фестивалю нагадувала мені трасу швидкісного спуску з небезпечними віражами. Кожний з сюжетних поворотів «Відкритої ночі» для мене цікавий, але скажу відверто: найскладніші, найнебезпечніші повороти останнього фестивалю все ж для мене позначені назвами: «Тіні забутих предків», «Солом'яні дзвони», «Кам'яний хрест», «Вавилон ХХ».

Саме в контексті колишніх досягнень і сучасних пошуків, мені здається, варто продовжити наш спільний діалог.

«Відкрита ніч» — фестиваль небезпечний. За своєю конструкцією він скоріше наближається до моделювання поточних процесів, ніж до їхнього макіяжу. Ми не мали на меті вишикувати на екрані святковий парад. Та й неможливо це тепер, бо не буває парадів на власних руїнах. Фестиваль демонструє не тільки наші досягнення, а й наші поразки.

Я не теоретик кіно і не претендую на об'єктивність, але фестиваль допомагає розглянути деякі тенденції. Зупинюся на тих, які здаються мені найбільш цікавими.

Значна частина з них пов'язана з порушенням балансу між кіно і телебаченням — відеоринком. Передивляючись фільми, запропоновані для фестивалю, не важко помітити, що більшість із них — продукт телевізійний,

навіть не запланований для подвійного використання. Цей продукт відповідає своєму призначенню, своїм стандартам. Він вимушений додержуватися правил гри, які диктує телевізійний глядач, озброєний кнопкою.

Телебачення, більшою мірою ніж кіно, передає себе в руки обивателя, який, за допомогою згаданої кнопки, маніпулює каналами, створюючи з кількох десятків програм одну — віртуальну, неіснуючу, створюючи химерного звіра — якогось П'ятиногого семиуха.

Це дуже складна місія — через невелике віконце, що розташоване між холодильником з пивом і телефоном з проблемами, підтримувати послідовну розмову з таким самим віртуальним співрозмовником, який час від часу засинає або забувається сімейною лайкою. Частіш за все, здається, цю місію і не розглядають як Місію.

Конструктивна конвеєрність телевізійного виробництва додає свого відтінку і значною мірою позбавляє ефірну продукцію авторського імпульсу. Автор змушений настільки часто і небезпечно наближатися до сфери обслуговування, що це, врешті-решт, йому не минається безслідно. З майже сотні робіт, запропонованих до конкурсу, значна частина була саме такою.

Навіть за формою — відсутність титрів, наприклад. Неможливо уявити собі Чапліна, Довженка або Параджанова, які соромливо відмовляються від титрів, що ж до більшості кліпів — ввімкніть телевизор, спробуйте дізнатися хто є хто, і враження від контакту з анонімною сферою масового обслуговування вас не залишить.

Я не збираюся агітувати телебачення переродитися. Воно живе за своїми законами — складними і драматичними. Йдеться про баланс: присутність поруч з теле-відеопростором традиційного відеоекрану неодмінно збагатило би ці дві сфери. Від нормальної конкуренції до творчого взаємовпливу — дистанція невелика. Зараз цей вплив набув однобічного, несиметричного характеру: телевізійні стандарти тяжіють над кіношними не на користь загальній справі, бо розплачуватися доводиться відсутністю або послабленістю авторського інстинкту — найціннішого у творчому процесі.

Потужна, працююча культура провокує авторські рефлекс-

си, сподіваючись на міфи, на якому б драматичному етапі власного розвитку не перебувало суспільство — під час війни чи миру, революції чи застою. Це її обов'язок — створювати красиві, гіркі, смішні, легковажні, сповнені пафосу, азартні, гідні міфи про себе, про свої мрії. Це робота МИТЦЯ на майбутнє.

Здатність власною фантазією, власною волею створювати неіснуючі світи і переробляти їх на цілком достовірну реальність — це стихія, з якою традиційно працювало і працює ігрове кіно: будівництво моделей світу, випробування соціальних та ментальних аргументів, виявлення причинно-наслідкових зв'язків між минулим та майбутнім, пошуки істини — виготовлення міфів. Навіть якщо вони виглядають цілком документальними або зовсім не виглядають як міфи.

Недарма Голлівуд називають фабрикою снів.

Іронія цього вислову лише на поверхні.

Запуск у виробництво великого фільму створює 50-100 робочих місць, а випуск хорошого фільму на екрани створює безліч непомітних, але дуже міцних контактів, мережу зв'язків всередині суспільства, формує погляди, встановлює координати моральних, етичних цінностей, навіть змінює лексику, словообіг, поновлює жарти, затверджує кодові вислови.

Окремо існує фортеця, окремо — міф про фортецю. Окремо замок, окремо — легенда про замок.

Міф — це візитна картка певного історичного моменту, явища, місця.

Без підтвердження міфом не існують руїни, але міф без руїн — існує. Атлантиду шукають тому, що є міф про неї.

Міф міцніший за камінь.

Міфів повинно бути багато, бо саме через їхнє змагання, через їхню взаємодію, майже окремо від автора та глядача, виникає сакральний зміст моменту — невловима істина, а з координат цієї істини — вектор подальшого руху — мета істини.

Міфу притаманна потужність локомотива, який тягне за собою вагони різних класів, де пасажери перебувають в контакті розмови, або в контакті мовчання, або в контакті одночасно побаченого об'єкту, зірки, сходу сонця...

Кіно і досі, там де воно працює в контексті здорової культури, створює міфи — разом з літературою, поезією, музикою, але хіба не продуктивніше за них. До речі, міфи настільки необхідні глядачеві, що він погоджується вдивлятися в будь-які, аби через легенду, казку, правдиву брехню або неправдоподібну достовірність підсвідомо прилинути до суті речей та явищ.

Міфи панують на телевізійному екрані — латиноамериканські, штатські, радянські, з притаманними саме їм цінностями. Панують на всіх каналах, панують і повчають нас імпортовані міфи, а наші — де ми маємо звертатися до нас, де в загадковому процесі обміну між екраном та глядачем формуються, спростовуються, перевіряються таємні і міцні зв'язки соціуму — наших майже нема.

Наших Міфів останнім часом бракує нашій культурі.

На фестивалі відчувається прагнення до Міфу, мрія про Міф. Можливо, саме ця мрія і підштовхувала людей — молодих і не дуже — до безсонної ночі просто неба на Андріївському узвозі.

Останнім часом я багато разів чув, що українського кіно нема тому, що нема сценаристів, режисерів та акторів.

Зішлюся на початок статті, де перелічена частина учасників останнього фестивалю. Спектр його охопив дуже широку смугу — від особистого трагічного монологу Василя Ілляшенка, який звертається до сьогодення національного кіно і навряд чи буде показаний ще де-небудь, до екстремальних робіт Олега Чорного, Олександра Шапіро. Від іронічно-гіркого діалогу між Сергієм Параджановим (в кадрі) та Юрієм Ілленком (за відеокamera) до першої спроби ство-

Кадр із фільму «Фламінго».

Режисер
Надія Кошман.

рити своє кіно Володимиром Дошуком, від соціального репортажу Віталія Капранова до пошуків загадкової, але власної інтонації Миколою Резником, Євгеном Кролевським, від добротних кадрів Валерія Сивака в екранізації Платонова до жартівливої анімаційної притчі Віктора Видиша...

Як бачимо, прізвищ немало в цій статті, а ще можна згадати бодай частину імен минулорічного фестивалю — Микола Коваленко, Юлія Лазаревська, Олександра Хребтова, Максим Паперник, Євген Пашин, Олександр Бубнов, Сергій Альошечкін, Катерина Степанкова, Георгій Фомін, Валентин Мельниченко...

Майже нікого з них не зустрінете в титрах ігрового повнометражного сучасного українського фільму.

Цей перелік я, може, і затягнув, але не з любові до етикету, а у відповідь на наш улюблений

вітчизняний діагноз: нема у нас сценаристів, режисерів, операторів, акторів, композиторів...

Про майбутнє фестивалю?

Хочеться сподіватися на відродження нашого кіно. Щоб для нього фестиваль однієї ночі був замалим, неадекватним за масштабом і кількістю наших фільмів.

А поки що, звертаючись до першого імпульсу, з якого фестиваль почався, можу ще раз сказати:

«Відкриту ніч» не цікавить конвеєр — ефірний, відеокасетний, фестивальний. Наша увага прикута до кіно, яке практично позбавлене права на власний екран, на тиражування. «Відкрита ніч» — це шанс для студентів, ізольованих від глядача, для кінематографістів, які відлучені від своєї професії.

Кажуть, є музеї, які купу-

ють археологічний ґрунт з розкопок центнерами, тоннами. Потім ця археологічна «некондиція» просівається і, врешті-решт, залишаються дрібні, інколи мікроскопічні черепки, уламки. Комп'ютер довго розглядає ці фрагменти культурного шару, довго думає, а потім підказує людині, як саме їх треба скласти один до одного, аби вони зліпилися в амфору, в жертвник. Про амфори не знаю, а жертвник вітчизняного кіно сьогодні безжалісно розбитий на друзки. «Відкрита ніч» працює з безцінними черепками. «Відкрита ніч» пропонує музейне ставлення до фільму, епізоду, особистості митця.

Побажаймо один одному успіху, сподіваймося і працюймо на нього.

Михайло Ілленко, арт-директор кінофестивалю «Відкрита ніч».

Венеція'98

Італійський фільм про двох сіцилійських братів, що намагаються влаштувати своє життя у повоєнному Туріні дістав Золотого Лева — головну нагороду 55-ого, найстарішого у світі кінофестивалю. «Як ми сміялись» Джанні Амеліо за стилістикою близький до італійського неореалізму, а також до квазідокументальних фільмів американського незалежного кіно. Це стало несподіванкою для багатьох, оскільки головними претендентами були «Чорний кіт, білий кіт» Еміра Кустуріци та «Князь осені» Еріка Ромера. Журі на чолі з італійським ветераном кіно Етторе Скола присудило першому за нову циганську казку Срібного Лева («Мій Срібний Ведмідь з Берліна почувається дуже самотньо в серванті у маленькому чорногорському селі, де живе моя мама» — сказав Кустуріца, дякуючи журі за «маленьку тваринку»). Відкрився фестиваль (3-го вересня) пошануванням Золотими Левами польського режисера Анджея Вайди та італійської зірки Софі Лорен — за визначні заслуги в кіно, а закриття (13-го вересня) несподіваним присудженням ще одного пошанувального Лева американському актору, режисеру і продюсеру свого останнього фільму-політичної сатири «Bul-

worth» Варрену Бетті. Кращими акторами року були визнані Сен Пенн і Катрін Денюв.

За матеріалами CNN

Не стало майстра

6 вересня 1998 року в Токіо у віці 88 років помер японський режисер Акіра Куросава. Творчий доробок його п'ятдесятирічної кіно-кар'єри (1943-1993) складають 28 фільмів. Куросава належав до покоління режисерів, які визначили мистецтво кіно 50-х — 60-х років.

Міжнародне визнання Куросаві приніс фільм «Расьомон» (1950), зібравши престижні західні нагороди: Золотого Лева у Венеції у 1951 році та Оскара за кращий

зарубіжний фільм у 1952 (до речі, Куросава удостоювався цієї нагороди двічі). Разом з тим, успіх «Расьомона» означав вихід японського кінематографа на світову арену, хоча на батьківщині режисера часто критикували за його «західність». Справді, чимало фільмів Куросави — японська редакція класичної західної літератури (в тому числі російської, якою він особливо захоплювався).

Куросава працював у рамках мелодраматичного жанру, однак це не повинно звучати образливо. Він мав чудесний дар облагороджувати звичайні емоції, ніколи не потрапляючи на мілини банального. Куросава був серйозним митцем, великим майстром і великим гуманістом. «Хлоп'яче серце і дух генія» — так сказав про нього Хісамі Агава, актор його останніх фільмів.

Кореспондент «Кіно-Театру».

Ювіляр з козацьким оселедцем

Одинадцятого жовтня в Будинку кіно відбувся творчий вечір кіноактора, народного артиста України Костянтина Степанкова. Ювіляр на сцені виглядав досить ефектно з козацьким оселедцем — прибув на вечір зі зйомок фільму. Звучало дуже багато вітань (навіть після закінчення вечора на сцені вишикувалась черга бажаючих особисто привітати актора) — від колег, від офіційних осіб, від студентів. Най-

зворушливіший момент цього вечора настав тоді, коли до жіночих голосів тріо «Золоті ключі», які виконували українську народну пісню «Їхав козак за Дунай», приєднався прекрасний, соковитий голос ювіляра. Жаль тільки, що замість книги, або бодай інформаційних матеріалів про кіноактора у вестибюлі продавали фірмову горілку під назвою «Степанков».

Кореспондент «Кіно-Театру».